

5. Лечебная физкультура: Справочник /Епифанов В.А., Мошков В.Н., Ануфьева Р.И. и др./ – М.: Медицина, 1987. – 528с.
6. Мастюкова Е.М. Физическое воспитание детей с церебральным параличом. – М.: Просвещение, 1991. – 159с.
7. Назаров В.Т. Биомеханическая стимуляция: явь и надежды. – Мн.: Польша, 1986 – 95 с.
8. Шамарин Т.Г., Белова Г.И. Возможности восстановительного лечения детских церебральных параличей. – Элиста: АПП "Джангар", 1999. – 168 с.

DYNAMICS OF CHANGES OF POWER AND COORDINATION QUALITIES AT BOYS AGE OF 12-14 YEARS SICK ON THE CEREBRAL PARALYSIS UNDER INFLUENCE OF MEANS OF BIOMECHANICAL STIMULATION

Maxim ZHELEZNYI

The Chernigov state pedagogical university of a name of T.G. Shevchenko

Abstract. In article experimental data which characterize positive influence of different methods and programs of special exercises of medical gymnastics on power and coordination qualities of boys of 12-14 years sick of a cerebral paralysis are presented.

Key words: medical physical training, a children's cerebral paralysis.

ДІАГНОСТИКА ПСИХОМОТОРНИХ ХАРАКТЕРИСТИК СЛАБОЧУЮЧИХ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ірина ХМЕЛЬНИЦЬКА

Національний університет фізичного виховання та спорту України

Постановка проблеми. Аналіз спеціальної науково-методичної літератури показав, що діти молодшого шкільного віку з порушеннями слуху мають свої відмінні риси фізичного, функціонального і психічного розвитку у порівнянні зі здоровими однолітками. В результаті досліджень дітей з порушеннями слуху були відзначені наступні особливості їх рухової діяльності: недостатньо точна координація і непевність у рухах, труднощі збереження статичної і динамічної рівноваги, уповільнене оволодіння руховими навичками, порушення координаційних можливостей: швидкості реакції, точності, темпу, ритму, погодженості мікро- та макромоторики, диференціювання зусиль, часу та простору, стійкості до вестибулярних подразнень, орієнтування в просторі [3, 4, 5, 8]. Порушення слуху супроводжуються порушенням деяких функціональних систем – у дітей з порушеннями слуху час рухової реакції і реакції вибір подовжені в порівнянні з дітьми, котрі чують; швидкість зворотної реакції уповільнена; зняття гальмового впливу кори головного мозку невиражене. Це пов'язано з порушеннями зв'язків між слуховою системою та руховою системою.

особливостями центральної нервової системи. У сучасних наукових дослідженнях [3, 6, 9] доведений вплив дефекту слуху на психофункціональний стан і аналізатори. Пошкодження слуху супроводжуються не лише розладами моторики та координації, але й інших психічних функцій, особливо мови, уваги, пам'яті та інших, які обмежують навчальну, комунікативну, навчальну, трудову, рухову діяльність та потребують корекції [3, 4, 6, 8, 9]. Найважливішим фактором, який стимулює дозрівання вищих психічних функцій, є руховий розвиток дитини, тому при діагностиці психофізичного розвитку спеціальної уваги варто приділити дослідженню психомоторних функцій.

Недоліки у фізичній підготовленості дітей з порушеннями слуху низка авторів вважають не тільки патологією органу слуху, але і функціональною занедбаністю рухового аналізатора і недосконалістю методики навчання фізичним вправам.

В даний час доведено, що фізичні вправи і спорт є діючим засобом у корекції і компенсації рухової сфери [1, 2, 3, 5, 7, 8]. Систематичне застосування спеціально вибраних фізичних вправ, які спрямовані на усунення недоліків фізичного розвитку і функцій дітей з порушенням слуху, дозволяє нівелювати розходження в рівні розвитку рухових навичок між дітьми з порушеннями слуху і дітьми, котрічують. Ефективність корекційного процесу значною мірою визначається кількістю і якістю вправ, які виконуються, тобто мірою фізичного навантаження.

На початку третього тисячоліття проникнення високих технологій і впровадження засобів обчислювальної техніки в різні сфери діяльності людини дало нам можливість використати новий підхід до проблеми удосконалення процесу адаптивного фізичного виховання. Традиційно сформована система фізичного виховання дітей у школі для слухових і слабочуючих, на нашу думку, недостатньо використовує можливості сучасних комп'ютерних технологій для удосконалення фізичних якостей учнів.

Результати власних досліджень. У дослідженні брали участь школярі з порушеннями слуху у віці 7–10 років спеціалізованої школи-інтернату № 9 для дітей з порушенням слухом м. Києва (всього 51 учень), а також чуючі діти 7–10 років – учні загальноосвітньої школи м. Києва (всього 80 учнів). Тестування фізичної підготовленості дітей 7–10 років з вадами слуху підтвердило дані низки дослідників [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50], що їх результати виконання рухових тестів, гнучкості і швидкісно-силових якостей статистично вірогідно нижчі ($P < 0,05$), ніж результати дітей з нормальним слухом. Найбільше відставання спостерігається в розвитку координаційних здібностей. Зокрема, на рівень розвитку рухових якостей не впливає характер порушення слуху (спадковий чи набутий), що підтверджується непараметричним дисперсійним аналізом КРАСКЕЛА-УОЛЛІСА. Координаційні здібності розвиваються протягом усього дитячого віку, але найбільш інтенсивно – з 7 до 13–14 років. Втрачені у віці 7–12 років можливості навряд чи вдасться надолужити пізніше. Практично всі рухові здібності (силові, швидкісні, координаційні, гнучкість, витривалість) є комплексними (складаються із певних складових видів). Наприклад, можна виділити наступні основні самостійні види координаційних здібностей: здатність до оцінки і регуляції просторових та просторово-часових параметрів рухів; здібність до орієнтування в просторі; відчуття ритму; координованість рухів. Разом з тим, з метою вивчення здібностей до просторово-часової орієнтації застосовують вправи різної координаційної складовості (у тому числі і човниковий біг 4?9 м). Однак при визначенні індивідуальних координаційних здібностей школярів 7–10 років з вадами слуху за допомогою методик тестування, які застосовуються у спеціалізованих школах, важко дати якісну і, тим більше, кількісну характеристику окремих елементарних здібностей, котрі є найбільш

відстаючими. Це пояснюється, зокрема тим, що недостатньо використовуються спеціальні системи для діагностики психомоторних характеристик рухової функції школярів. Визначення психомоторних характеристик окремих груп школярів з порушеннями слуху дозволило б здійснити диференційований підхід до навчання рухам на уроках фізкультури.

З метою визначення характеристик психомоторики дітей 7–10 років з вадами слуху і була розроблена автоматизована система комп'ютеризованого психофізіологічного тестування "Pshychomotomics", яка дозволяє оцінити наступні показники: сенсомоторні реакції, увагу, швидкість переключення уваги, пам'ять зорову, емоційну стійкість і почуття тривоги, здатність до адаптації, урівноваженість нервових процесів, стійкість до впливу стресів, стомлення, недбалість, орієнтацію в замкнутому просторі, реакцію на об'єкт, що рухається, здатність приймати рішення і дії в екстремальних умовах стійкість до монотонії.

Використовувалися наступні загальноприйняті, а також модифіковані нами методики

Методика "Відчуття часу". Методика дозволяє оцінювати урівноваженість нервових процесів. Обстежуваним необхідно було подумки оцінити тривалість заданих часових інтервалів і зупинити електросекундомір персонального комп'ютера (ПК) на підставі індивідуального відчуття часу. При обстеженні задавалися наступні інтервали: 10 с – 2 рази, 15 с – 2 рази, 20 с – 2 рази, 30 с – 1 раз. При підрахуванні результатів кожне відхилення приводилось до "індивідуальної хвилини": результат реагування на 10-секундний інтервал множився на 6, на 15-секундний інтервал – множився на 4, на 20-секундний інтервал – на 3, на 30-секундний інтервал – на 2. Результат розраховувався як середня алгебраїчна сума відхилень всіх 7 "індивідуальних хвилин" від реальної хвилини з урахуванням напрямку відхилень.

Методика "Маятник". Методика дозволяє оцінювати урівноваженість нервових процесів. Обстежуваним необхідно було реагувати натисканням зручної для них клавіші при перетинанні маятником мітки на екрані монітору ПК під час його руху в обидві сторони екрану. Кожний цикл роботи маятника проходив із наростанням швидкості коливання. На екран подавалась числова характеристика точності збігу при кожному натисканні клавіші. Негативне значення сигналізувало про передчасне натискання, а позитивне про спізнале натискання. Результат розраховувався як середня алгебраїчна сума відхилень 40 реагувань на коливання маятника з урахуванням напрямку відхилень.

Методика визначення часу простої зорово-моторної реакції (модифікована)

В дослідженнях також використовувалась модифікована методика, реалізована з допомогою ПК, де стимулюючим подразником була фігура "трикутник". Автоматично розраховувався середній час 20 простих зорово-моторних реакцій.

Методика визначення часу складної зорово-моторної реакції (модифікована)

З допомогою ПК реалізована модифікована методика, де позитивним стимулюючим подразником було сполучення фігур "трикутник-коло". Середній час 10 складних зорово-моторних реакцій розраховувався автоматично.

Методика "Відшукання чисел із переключенням" (Червоно-чорна таблиця – модифікація методики Шульте). Методика призначена для дослідження спроможності до розподілу і переключення уваги. Задача випробуваних полягала в почерговому відшукуванні на бланку червоних (у порядку зростання від 1 до 24) і чорних (у порядку убавання від 24 до 1) чисел та реєстрації знайдених відповідей на бланку у вигляді букв, що відповідали знайденим цифрам. Враховувався час виконання завдання в секундах.

Методика “Чорно-червоні таблиці” (модифікована). З допомогою ПК реалізована модифікована методика, в якій на екран монітора у випадковому порядку виводилися 40 таблиць з 16 числами у кожній, з яких 20 таблиць містили числа червоного кольору і 20 – синього. Завдання полягало у якнайшвидшому відшукуванні найменших червоних чисел і найбільших синіх чисел. У випадку помилкового визначення числа, досліджуваному пропонувалося повторювати пошук до вірного виконання кожного завдання. Враховувався загальний час відшукування всіх 40 чисел.

Тестові програми формують батареї тестів (всього 14). Кожне тестування починається з тренажера (спеціальної підпрограми, за допомогою якої досліджуваній особі визначений тест). Інструктор має можливість переглянути результати виконання кожного тесту, пояснити помилки і запустити тест із початку. Доки досліджуваний тренажер, випробуваний не допускається до виконання тесту. У результаті виконання тесту утворюються такі вихідні параметри (приклад): “складна сенсомоторна реакція: фігура квадрат-коло; середній час реакції на фігуру = 0,5317; загальна кількість помилок = 1”. Як приклад у табл. 1 представлені результати визначення психомоторних характеристик дітей 9 років з порушеннями слуху у вигляді шкали у Т-шкалі (тут представлені тільки перші 9 досліджуваних – n=9). Результати тестування надходять у базу даних у вигляді набору показників, за якими згідно формул проводиться інтегральна оцінка – рівень розвитку психомоторних якостей у 4-бальній шкалі: 1 – високий, 2 – вищий за середній, 3 – нижчий за середній, 4 – низький.

Таблиця 1

Показники психомоторних характеристик дітей 9 років з порушеннями слуху

Ідентифікаційний номер	Сенсомоторні реакції	Увага	Швидкість переключення уваги	Пам'ять	Емоційна стійкість та почуття тривоги	Втома	Недбалість	Рівень
1	56.36	63.05	52.78	53.38	50.90	51.30	56.18	2
2	55.27	51.71	56.51	56.74	49.53	51.22	49.19	2
3	45.70	49.56	49.86	59.86	50.58	52.04	46.52	2
4	52.62	64.30	46.39	43.16	56.39	59.82	56.21	2
5	41.77	46.70	42.98	31.24	47.41	50.29	49.37	4
6	50.98	36.32	60.04	50.46	48.18	46.09	45.69	3
7	48.24	56.19	55.84	46.39	48.75	51.93	45.53	2
8	33.46	35.42	46.06	48.15	47.92	43.78	42.37	4
9	55.58	50.94	56.41	62.37	54.17	46.66	56.08	2

Програмне забезпечення автоматизованої системи “Ppsychomotorics” розроблено за допомогою мови програмування Microsoft Visual Basic 6.0.

Основні врахування рівня розвитку рухових і психомоторних якостей школярів з вадами слуху розроблені програми для корекції їх координаційних

здібностей: визначені раціональні параметри фізкультурних занять з переважною спрямованістю на окремі психофізіологічні функції, які забезпечують оптимальне керування і регуляцію рухових дій. Мова йде про вправи по виробленню відчуття простору, часу, ступеня розвитку м'язових зусиль, по покращенню сенсомоторних реакцій, рухової пам'яті й ідеомоторних реакцій.

Висновки

1. Аналіз науково-методичної літератури свідчить про те, що в сучасних умовах інформатизації сфери освіти існує об'єктивна необхідність у вирішенні питань по розробці автоматизованих систем тестування психомоторних характеристик з метою їхнього подальшого використання в програмуванні фізкультурних занять школярів з порушеннями слуху.
2. Тестування фізичної підготовленості підтвердили дані низки дослідників про те, що результати виконання рухових тестів гнучкості і швидкісно-силових здібностей дітьми 7–10 років з порушеннями слуху статистично вірогідно нижчі ($P < 0,05$), ніж результати дітей з нормальним слухом. Найбільше відставання спостерігається в розвитку координаційних здібностей.
3. Використання розробленої нами автоматизованої системи тестування психомоторних характеристик "Pshychomotorics" відкриває нові перспективи ефективного програмування корекційних занять фізичною культурою дітей 7–10 років з порушеннями слуху.

Література

1. Антонюк С.Д. *Методическое обеспечение программы "Комплексная адаптация детей, имеющих отклонения в состоянии здоровья и развитии": Методическое пособие для учителей, инструкторов физической культуры и воспитателей специальных (коррекционных) образовательных учреждений: ТОИПКРО, 2001. – 128 с.*
2. Асми Назем. *Развитие координации движений у детей 7–9 лет на уроках физической культуры в средней школе на основе направленного воздействия на сенсорные системы. Дис... канд. наук по физ. воспитанию и спорту (24.00.02) / НУФВСУ. – К., 1999. – 215 с.*
3. Байкина Н.Г. *Диагностика и коррекция двигательной сферы у лиц с нарушениями слуха: Учебное пособие. – Запорожье: ЗГУ, 2003. – 232 с.*
4. Грибовська І., Гурінович Х. *Оцінка фізичного здоров'я глухих дітей // Теорія і методика фіз. виховання і спорту. – 2002. – № 2–3. – С. 113–115.*
5. Карабанов А.Г. *Корекція фізичних недоліків глухих школярів у процесі фізичного виховання: Автореф. дис. ... канд. наук з фізвих. і спорту. – Луцьк, 1999. – 18с.*
6. Крет Я.В. *Критерії діагностики психофізичного розвитку дітей і підлітків у системі корекційної роботи: Навчальний посібник. – Запоріжжя: ЗДУ, 2003. – 92 с.*
7. *Оздоровча і спортивна робота з неповносправними: Зб. наук. ст. з проблем фіз. виховання і спорту та реабілітації неповносправних: Періодичн. вид. Вип. 1. – Львів: ДІФК. – 2003. – 166 с.*
8. Форостян О. *Удосконалення точності рухів у глухих дітей // Дефектологія. – 2002. – № 1. – С. 10–12.*
9. Thannhduser J. (1997). *Sprawnosc psychomotoryczna dzieci gluchych i niedoslyszqcych. Rozprawa doktorska, AM, Wroclaw.*

DIAGNOSTICS OF PSYCHOMOTOR CHARACTERISTICS OF YOUNGER SCHOOL AGE CHILDREN WITH HEARING DISORDERS

Irene KHMELNITSKA

National University of physical education and sports of Ukraine

Abstract. The developed automated system of computerized psycho-physiological testing "Psychomotorics" opens new prospects of effective programming of correctional exercises in adaptive physical training of children of 7–10 years of age with hearing disorders.

Key words: psychomotor characteristics, hearing disorders, psycho-physiological testing.

ВПЛИВ ЗАСОБІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ НА ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ СТАН СЕРЦЕВО-СУДИННОЇ СИСТЕМИ ГЛУХИХ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Христина ГУРІНОВИЧ, Оксана ГУЗІЙ, Володимир ТРАЧ

Львівський державний інститут фізичної культури

Актуальність. Ефективна фізична реабілітація глухих дітей можлива лише за умови планування, чітко визначеного і цілеспрямованого використання засобів фізичного виховання [1, 6]. Дослідженнями педагогів, фізіологів, лікарів доведено позитивний вплив рухливих ігор на організм дітей [7, 8, 10, 11]. Саме гра полегшує загальну адаптацію дитини. Навчання ігровій діяльності потрібно приділяти більше уваги в спеціальних закладах навчання, ніж у загальноосвітній школі. Це пов'язано з підвищуваним значенням гри, можливістю вирішення виховних завдань, розвитком мови та спілкування [2]. Завданнями рухливих ігор, як одного із засобів фізичної реабілітації, мають бути загальне зміцнення ослаблених дітей, їхнього опорно-рухового апарату, зміцнення м'язової системи, покращення кардіо-респіраторних функцій.

Дослідження серцево-судинної системи для даної категорії дітей є дуже актуальним, так як відсутність слуху негативно позначається на функціональному стані серцево-респіраторної системи [5]. В результаті досліджень виявлено зміни показників електрокардіографії, зниження показників фізичної працездатності, недостатній розвиток м'язової тканини у глухих дітей молодшого шкільного віку [3, 4].

Мета дослідження: оцінити вплив засобів фізичного виховання, зокрема рухливих ігор, на функціональний стан серцево-судинної системи глухих дітей молодшого шкільного віку.

Методи дослідження: аналіз та узагальнення даних науково-методичної літератури; електрокардіографія; ехокардіографія, метод Короткова, методи математичної статистики.

Організація дослідження. Дослідження проводилося на базі Львівської спеціальної школи-інтернату №101, спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату в Бовкві та виконувалося згідно теми: 2.2.3 "Психофізична реабілітація неповнозрябих дітей засобами фізичного виховання" Зведеного плану науково-дослідної